



B86/06

10 september 1986

#### OVERZICHT WESTEUROPEES COMMUNISME/VOORJAAR - ZOMER 1986

Afgelopen zomer werd eindelijk de al jaren slepende scheiding in de Finse CP officieel een feit. Na een reeks maatregelen van de reformistisch gezinde meerderheid tegen de dwarsliggende orthodoxe minderheid, ging de minderheidsgroep er tenslotte toe over zich formeel te laten registreren als een zelfstandige partij. Net zoals enkele andere Westeuropese landen - Spanje, Zweden - kent nu dus ook Finland meer dan één communistische partij.

Op electoraal gebied werd de aandacht getrokken door de in juni gehouden parlementaire verkiezingen in Spanje. De communisten, die sinds de voor hen uiterst ongunstig verlopen verkiezingen van 1982 met 4 zetels in het parlement zaten, haalden nu 7 zetels. Althans, de verkiezingscombinatie, waaraan behalve twee van de drie elkaar beconcurrerende communistische partijen ook nog vijf niet-communistische groepen deelnamen, behaalde dat aantal. De vrij algemeen getrokken conclusie dat de communisten zich hadden hersteld, was dus niet zonder meer juist. Als zij op eigen kracht de verkiezingen waren ingegaan, hadden zij het risico gelopen uit het parlement te verdwijnen, zoals hun Nederlandse geestverwanten een maand eerder overkwam.

Interessant was verder de ontwikkeling die zich in de Zweedse CP (VPK) op ideologisch gebied afspeelde. Met het oog op het partijcongres dat in 1987 moet plaatsvinden, werd er een nieuw ontwerp-programma uitgebracht waarin de reformistische koers van de partij verder wordt doorgetrokken.

Partijcongressen tenslotte waren er ook nogal wat in de afgelopen periode. Zo congresseerden de Belgische, de Westduitse, de Italiaanse en de Griekse "binnenlandse" CP. De beide laatstgenoemde partijen trokken daarbij het meest de aandacht, de PCI door haar zeer reformistische parolen en haar toenadering tot de Westeuropese sociaal-democratie, de Griekse partij doordat zij besloot niet langer als communistische partij verder te gaan maar in de toekomst als links-socialistische partij te gaan optreden. Omdat aan een en ander al apart aandacht is besteed, resp. in Focus B86/03 en 04, worden deze onderwerpen hier niet opnieuw behandeld.

Finse CP definitief gesplitst

Afgelopen periode werden in de Finse CP (SKP) de laatste stappen gezet op de weg naar de definitieve splitsing van de partij in twee elkaar beconcurrerende CP-en. In april jl. richtte de orthodoxe, geheel op Moskou georiënteerde minderheidsvleugel haar eigen electorale organisatie op, het Democratisch Alternatief. Met dit Democratisch Alternatief willen de minderheidscommunisten zelfstandig de parlementaire verkiezingen van 1987 ingaan. Zij zullen dan niet langer deel uitmaken van de SKDL, de verkiezingsalliantie waarin de SKP al jaren met een aantal links-socialisten samenwerkt en waarmee die partij in het Finse parlement vertegenwoordigd is.

Hoewel de orthodoxen bleven ontkennen dat zij op deze manier bezig waren hun groep tot een aparte partij om te vormen, deden zij, eveneens nog in april, een nieuwe en tegelijk de laatste stap op de weg naar wat door commentatoren en waarnemers algemeen wel degelijk als partijvorming werd gekwalificeerd. Eind april nl. voorzagen de minderheidscommunisten het eind vorig jaar door hen opgerichte "Comite van SKP-organisaties" van alle formele kenmerken van een echte politieke of beter nog, communistische partij. Tijdens een bijeenkomst in Tampere op 27 april werd er een compleet partijapparaat opgezet met een centraal comite, een politiek bureau, een secretariaat, districtsorganisaties en plaatselijke afdelingen. Voorzitter van het geheel werd de oude leider van de minderheidsfactie, SINISALO, secretaris-generaal KAJANOJA, de man die enkele jaren geleden nog als representant van een bemiddelende middenstrooming als partijleider van de SKP optrad maar die sindsdien naar de orthodoxe kant is omgezwaaid.

De reformistische SKP-leiding, die de minderheid al meermalen, tenslotte zelfs in de vorm van een ultimatum, had opgeroepen haar eigen organisaties op te geven en zich weer in het - door de reformistische meerderheid beheerste - SKP-raamwerk te voegen, stond nu voor het blok. Op 13 juni royeerde het CC-SKP de leden van de minderheidsorganisaties die geen gehoor hadden gegeven aan het ultimatum van de partijleiding: in totaal meer dan 10.000 man. De SKP hield naar eigen zeggen na deze operatie een ledenbestand van 20.000 over. Volgens de meerderheidsgroep waren dat er 15.000.

De slotacte volgde kort daarop toen de minderheidsgroep zich formeel als zelfstandige partij liet registreren, een handeling die er overigens al had ingezet vanaf het moment dat de orthodoxen hun Democratisch Alternatief oprichtten. Volgens de Finse kieswet nl. kan een groep alleen aan de verkiezingen deelnemen indien deze officieel als politieke partij geregistreerd staat.

Met deze gang van zaken is de formele breuk in de Finse CP tenslotte dan toch een feit geworden. Zoals bekend, dateerde het conflict tussen de orthodoxen, neo-stalinisten aan de ene kant en reformisten, eurocommunisten of vernieuwers aan de andere kant al uit het eind van de jaren '60. Een splitsing van de partij bleef echter telkens opnieuw achterwege onder invloed, niet zelden onder sterke druk van Moskou, dat daarbij in feite steeds aan de kant van de orthodoxen stond, die echter in de SKP de minderheid vormden. Door de volstreekte onwil van de minderheid tot enig compromis met de opvattingen van de meerderheid waren de verhoudingen in de partij de laatste jaren echter zo onwerkbaar geworden dat de mogelijkheid van een scheuring steeds reëler werd. Toen daar nog een electorale achteruitgang voor de partij bijkwam, besloot de meerderheid de machtspositie die de orthodoxe vleugel in de partij had weten op te bouwen, aan te pakken. De verwijdering van de orthodoxen uit de partijleiding tijdens het partijcongres van 1984 vormde de eerste aanzet daartoe en vanaf dat moment loopt de lijn, ondanks bemoeienissen van Moskou

tot vrijwel het laatste moment om de zaak terug te draaien, rechtstreeks naar de scheuring nu.

Net zoals enkele andere Westeuropese landen, zoals Spanje, Zweden, Nederland, kent nu dus ook Finland meer dan één communistische partij. Het is intussen nog maar de vraag of Finland, met zijn speciale relatie tot de Sovjet-Unie daar blij mee moet zijn. Weliswaar benadrukten Finse zegslieden dat de verhouding tussen Helsinki en Moskou niet zomaar afhankelijk is van het doen en laten van de Finse communisten maar tegelijkertijd tonen verschillende Finse commentatoren zich toch ook niet erg ingenomen met het vooruitzicht dat er voortaan twee communistische partijen in de Finse politiek opereren die in hun onderlinge concurrentie beide geneigd zullen zijn om te proberen met hun politieke handelingen de gunst van Moskou te verwerven. Dat ook de reformisten die aanvechting hebben bleek bijv. tijdens het buitengewone partijcongres van 1985 toen de hervormingsgezinde SKP-leider AALTO de loftrumpet stak over de buitenlandse Sovjetpolitiek en de Finse pers hekelde om wat hij noemde "haar vijandige toon tegenover de Sovjet-Unie".

### Opnieuw ongunstige communistische verkiezingsresultaten

Op electoraal gebied werd afgelopen periode de aandacht getrokken door de in Spanje gehouden parlementaire verkiezingen.

Voor de communisten ging het hierbij om een uiterst belangrijke test. Bij de vorige verkiezingen, die van 1982, waren zij van 23 naar 4 zetels geduikeld en ook nu waren de vooruitzichten niet erg rooskleurig. Het desastreuze resultaat van 1982 nl. had de toch al bestaande tegenstellingen in de partij zo verhevigd dat het tweemaal achtereen tot een afsplitsing kwam. Zo ontstond naast de oorspronkelijke Spaanse CP (PCE) eerst de zeer orthodoxe PCPE. Enige tijd later zette de oud-secretaris-generaal van de PCE, CARRILLO, die na de nederlaag van 1982 als partijleider was afgetreden maar die zich in de koers van zijn opvolger niet vinden kon, eveneens een eigen groep op, de PCE-mr. Beducht voor een nog verdergaande decimering begonnen de drie begin van dit jaar elkaar en nog enkele niet-communistische groepen te benaderen met het oog op een eventuele verkiezingssamenwerking. Eerst vlotte dat niet zo, maar het NAVO-referendum van maart jl. bracht daar verandering in. Dat referendum, waarbij het om het al dan niet voortzetten van Spanjes deelname aan het bondgenootschap ging, leverde weliswaar een uitslag ten gunste van de NAVO op maar maakte tegelijkertijd een potentieel van linkse kiezers zichtbaar die in dit geval niet bij de socialistische partij - voorstandster immers van voortgezette deelname - terecht konden.

Voor de communisten die zich krachtig tegen de NAVO hadden geweerd, ging het er dus om deze groep van naar schatting 3 tot 4 miljoen stemmers of althans een zo groot mogelijk deel daarvan, nu ook bij de parlementaire verkiezingen achter zich te krijgen. Bij een blijvende verdeeldheid behoorde dat duidelijk niet tot de mogelijkheden. Ongetwijfeld op grond van deze overweging - naast de al gereleveerde beduchtheid voor een nieuwe electorale ramp - slaagden de PCE, de PCPE plus een vijftal links-radicalen groepen er eind april in met elkaar een verkiezingscombinatie te vormen onder de naam "Verenigd Links". Bij de op 22 juni gehouden verkiezingen behaalde deze combinatie 7 zetels. CARRILLO, die sinds 1982 nog altijd een van de communistische zetels bezette en die zich niet bij de combinatie had willen aansluiten maar zelfstandig de verkiezingen was ingegaan, verloor zijn plaats in het parlement. Hoewel nogal wat commentaren onder verwijzing naar die 7 zetels van een communistisch herstel spraken, kan die conclusie in feite niet als juist worden beschouwd. Het geboekte resultaat bleef ver achter bij het aantal kiezers waarop Verenigd Links had gemikt. Bovendien kunnen de nu behaalde zetels niet zomaar alle zeven als communistisch worden gekwalificeerd. Het gaat bij Verenigd Links tenslotte om een combinatie van communisten en niet-

communisten. Als de eersten op eigen kracht de verkiezingen waren ingegaan, hadden zij wel degelijk het risico gelopen uit het parlement te verdwijnen.

Dat lot overkwam wel de Nederlandse CP. Met een score van 0,6% bij de Tweede Kamerverkiezingen van mei jl. verloor de CPN de 3 zetels die zij had om op deze manier het absolute dieptepunt in haar naoorlogse electorale ontwikkeling te bereiken. De CPN staat hiermee niet alleen. Vorig jaar verdween de qua grootte met de CPN vergelijkbare Belgische CP uit de Belgische volksvertegenwoordiging. De Nederlandse communisten passen met hun ongunstige verkiezingsresultaat dan ook in een al vaker gesignaleerd beeld van algemene electorale achteruitgang van het Westeuropese communisme.

#### Zweedse CP trekt reformistische lijn door

De VPK, de belangrijkste van de twee in Zweden bestaande communistische partijen, bereidt met het oog op haar volgend jaar te houden congres een herziening van haar partijprogramma voor.

Afgelopen periode gaf de voorzitter van de commissie die met de herziening is belast, Jorn SVENSSON, alvast enige opening m.b.t. de stand van zaken. Uit zijn opmerkingen bleek dat de VPK, die tot de vernieuwingsgezinde, voorheen als eurocommunistisch aangeduide partijen behoort, met haar nieuwe program haar reformistische koers nadrukkelijk wil voortzetten. Van revolutie in de traditionele zin van het woord is bij de VPK geen sprake meer. Wat de partij voor ogen heeft, is een fundamentele verandering in de sociale machtsverhoudingen maar dan wel een verandering die gerealiseerd wordt binnen het Zweedse constitutionele raamwerk. "De weg naar het socialisme in een ontwikkeld kapitalistisch land zoals Zweden", aldus SVENSSON, "moet het democratische proces volgen en binnen het bestaande grondwettelijke kader blijven".

Het ontwerpprogramma beklemtoont verder de onafhankelijkheid van de VPK t.o.v. andere communistische partijen (lees: tegenover de CPSU) en benadrukt de trouw van de partij aan het marxisme (n.b. niet aan het - Moskouse - marxisme-leninisme). Andere belangrijke onderdelen van het ontwerp hebben betrekking op milieubehoud en zaken als zelfbestuur.

Een apart hoofdstuk is gewijd aan de verhouding tot de socialisten. Hierin komt de historische communistische ambivalentie tegenover de socialisten op een ouderwetse manier om de hoek kijken. Terwijl nl. aan de ene kant de socialistische partij c.q. de leiding daarvan wordt aangevallen om haar "aanpassing aan het kapitalisme", worden aan de andere kant de gewone leden van de partij, opgeroepen tot samenwerking met de communisten.

De VPK heeft 19 zetels in het Zweedse parlement. Met haar fractie kan de partij de regerende socialisten, die geen absolute meerderheid bezitten, bij stemmingen al dan niet aan de meerderheid helpen - een positie die niet alleen de verhouding met de socialisten een wat precare zaak maakt maar die ook in de VPK zelf al enkele malen tot spanningen heeft geleid.

Zwedens tweede communistische partij, de APK, een sterk dogmatische afsplitsing van de VPK, zit niet in het parlement en heeft een te verwaarlozen politieke invloed.